

[https://doi.org/10.32405/2522-9931-2021-17\(46\)-236-266](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2021-17(46)-236-266)

УДК 351.331.005

Супрун Костянтин В'ячеславович,

аспірант кафедри публічного управління і
проектного менеджменту

Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти».

Київ, Україна.

kOss@i.ua

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ СФЕРИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуто теоретичні та науково-методичні основи публічного управління інноваційним розвитком сфери зайнятості населення України та запропоновано механізми щодо його функціонування в сучасних умовах соціально-економічного розвитку України. Запропоновано основні шляхи удосконалення державної політики зайнятості як інструмента соціально-економічного розвитку країни в умовах трансформації ринку праці та сталого розвитку економіки, формування пріоритетних напрямів регулювання ринку праці та зайнятості населення, забезпечення якості трудового потенціалу, а також розвитку людського капіталу. Виокремлюються загальні принципи регуляторної політики України і пропонується механізм удосконалення ринку праці та зайнятості населення в Україні. Формування моделей публічного управління на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні, проектний підхід до зайнятості населення у державній політиці, застосування проектної освітньої діяльності в удосконаленні ринку праці та ринку надання освітніх послуг, своєю чергою, сприятимуть можливості вирішення основних питань формування політики модернізації у сфері зайнятості населення територіальних громад України. При цьому особливої уваги заслуговує проектна освітня діяльність як визначальна складова регулювання зайнятості. Освітні проекти є найбільш соціально привабливим антикризовим інструментом, оскільки створюють оптимістичний базис очікування майбутньої роботи й подальшої професійної кар'єри для повністю або частково безробітних громадян. Важливим є узгодження стратегічних рішень, здатних забезпечити удосконалення робочої сили, розширення сегментів інноваційної зайнятості та забезпечення збалансованості ринку праці через удосконалення взаємодії ланки

«освіта – підприємництво». Особливої значущості набувають аспекти формування ефективної зайнятості населення, створення ефективного ринку робочої сили, організація діяльності профорієнтаційних служб і центрів професійної кар'єри, запобігання масовому безробіттю та трудовій міграції.

Ключові слова: механізми; зайнятість; зайнятість населення; державна політика зайнятості; безробіття, трудова міграція; ринок праці; ринок освітніх послуг; працевлаштування, людський капітал; продуктивна діяльність.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Зайнятість є головною характеристикою ринку праці і визначає соціально-економічний розвиток країни. Нажаль, у нових соціально-економічних умовах формування та розвитку ринку праці України перебуває під значним впливом соціально-економічної кризи, системний характер якої продукує зниження економічної активності працездатного населення.

Розширення вимушеної праці, розшарування населення на соціально-вразливі групи, неузгодженість ринку праці із ринком освітніх послуг спричиняють зниження якості трудового потенціалу та мотивації до продуктивної діяльності. При цьому, неефективне використання робочої сили, зростання трудової міграції, високий рівень безробіття, наявний дисбаланс у структурі попиту та пропозиції робочої сили, як похідна невідповідності якості освіти до вимог роботодавців, зниження продуктивності праці та недосконалість системи її оплати, розвиток тіньових трудових соціально-економічних та договірних відносин, а також нерозвиненість стимулів до підвищення ефективності трудової діяльності є вкрай актуальними та нагальними проблемами ринкових трансформацій.

На сучасному етапі розвитку України відсутні механізми формування ефективної державної політики зайнятості, яка забезпечує узгодженість інтересів усіх верств населення та збалансованість суспільного розвитку.

Саме тому, формування сучасного механізму забезпечення ефективної зайнятості населення, створення ефективного ринку робочої сили, запобігання масовому безробіттю та трудовій міграції є вкрай актуальним. Надзвичайно актуальними сьогодні залишаються питання, пов'язані з визначенням пріоритетних напрямів регулювання ринку праці та зайнятості населення на державному, регіональному та місцевому рівнях в умовах економічної нестабільності.

Насамперед, органи місцевого самоврядування, сільські, селищні,

міські голови у співпраці з місцевими державними адміністраціями зобов'язані навчитися організовувати економіку власної території громади на основі наявних унікальних місцевих переваг та створювати умови для самоорганізації та зайнятості, перетворити теорію в практику: сформулювати стратегічне бачення розвитку, визначити механізми реалізації стратегічних пріоритетів, розробити плани конкретних дій та сприяти розробленню і впровадженню проектів розвитку громади уже з врахуванням переданих повноважень щодо їх діяльності. Персоніфіковано члени органів місцевого самоврядування, сільські, селищні, міські голови повинні мати відповідну освіту, знання та досвід, бути креативними та інноваційними, перейматися проблемами громади [4].

Крім того, особливістю української економіки є пристосування до негативних шоків трансформаційного періоду за рахунок зменшення рівня реальної заробітної плати і тривалості робочого часу. Усі вище перераховані проблеми знижують рівень життя більшості населення країни, збільшують кризові явища в економіці, стримують структурні перетворення, перешкоджають створенню умов для стабілізації й економічного зростання, а тому потребують невідкладного вирішення.

Актуальність проблеми дослідження. У сучасних умовах питання регулювання зайнятості набуває особливої значущості, оскільки циклічний характер ринкової економіки спричинює безробіття і пов'язані з ним негативні економічні і соціальні наслідки. Зайнятість виступає головною характеристикою ринку праці і характеризує соціально-економічний розвиток країни.

Проблема регулювання зайнятості також актуальна для країн перехідної економіки, де причини неповного використання робочої сили суспільства посилюються недостатньою розвинутістю ринкової економіки та її інститутів. Зокрема, процес трансформації економічної системи в Україні, що супроводжується формуванням ринку праці, зумовлює виникнення такої гострої соціальної проблеми, як хронічне безробіття.

Так, кількість безробітного населення України (за методологією МОП) у віці 15–70 років в середньому за I квартал 2021 року, у порівнянні з I кварталом 2020 року, зросла на 257 тис. осіб та становила 1,8 млн осіб. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) зріс з 8,6% до 10,5% робочої сили. Зростання рівня безробіття відбулося серед громадян усіх вікових груп. Найвищий рівень безробіття спостерігався серед молоді у віці до 25 років – 19,7% (у I кварталі 2020 року – 15,5%), найнижчий – серед громадян у віці 30–34 роки – 8,2% (у I кварталі 2020 року – 7,6%). Рівень безробіття в країнах Європейського союзу зріс з 6,4% до 7,3%, зокрема серед молоді у віці до 25 років – з 14,9% до 17,1%

робочої сили відповідного віку [10].

Зауважимо, що в Україні негативні тенденції розвитку ринку праці виявляються у високому рівні безробіття, істотній територіальній диференціації у сфері зайнятості, розбалансованості між вільними робочими місцями та необхідним рівнем кваліфікації тощо. Безперечно, як складник ринкової економіки, ринок праці являє собою механізм узгодження інтересів роботодавців та найманої робочої сили.

Практика свідчить, що в сучасних умовах в Україні склалася певна система державного регулювання ринку праці на різних рівнях управління. У той же час інтеграція України до умов світового економічного простору потребує подальшого вдосконалення механізмів державного і регіонального регулювання ринку праці та зайнятості населення, спрямованого на підвищення конкурентоспроможності економіки на основі підготовки конкурентоспроможної робочої сили, аналогічно розвиненим країнам, та впровадження нових підходів до державного регулювання ринку праці та взаємодії із суб'єктами управління інших рівнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз основних досліджень та публікацій показує, що дослідженню проблем, теоретичних засад та розробці практичних заходів щодо формування сучасних підходів забезпечення державної політики зайнятості населення та регулювання ринку праці присвятили свої праці вчені та практики, зокрема О. Амоша, Н. Анішина, А. Бабаскін, Ю. Бажал, С. Бандур, Ю. Барський, Я. Безугла, В. Близнюк, Д. Богиня, І. Бондар, О. Бражко, П. Василенко, В. Васильченко, А. Венгер, В. Венедиктов, І. Веселяк, О. Волкова, Н. Гаркавенко, В. Гесць, В. Герасимчук, В. Гнибіденко, О. Грішнова, В. Давиденко, Б. Данилишин, О. Демчишин, Н. Добрянська, О. Єрмоленко, С. Дріжчана, Я. Жаліло, В. Жернаков, Т. Заяць, С. Зінченко, Г. Зелінська, С. Іванов, О. Іляш, Є. Качан, О. Коваль, Г. Кондратьєв, М. Корчун, Л. Крамченко, Ю. Краснов, В. Кузьменко, В. Куценко, В. Лагодієнко, М. Левицький, Е. Лібанова, Л. Лісогор, О. Магницька, В. Маляєвий, Ю. Маршавін, М. Махсма, В. Мікловда, Б. Москаль, І. Моторна, О. Новікова, С. Пазюк, Г. Пастернак-Таранушенко, І. Петрова, С. Пірожков, М. Пітюлич, У. Садова, Л. Семів, А. Сіленко, М. Солдатенко, О. Терещенко, Т. Тищук, М. Туленков, Л. Шаульська, Л. Шевченко, П. Шевченко, П. Шевчук, Ф. Шнайдер, Л. Щуцька та інші.

Разом з тим, незважаючи на цінність проведених досліджень вітчизняними та зарубіжними вченими і практиками, окремі аспекти проблеми державного регулювання зайнятості населення залишились невирішеними. Так, потребують подальшого дослідження теоретичні засади та методичні підходи до публічного управління інноваційним

розвитком сфери зайнятості населення. Не визначено напрями впливу державної політики інноваційного розвитку зайнятості населення на розвиток економіки. Відсутня методика та механізми інноваційного оцінювання заходів публічного регулювання зайнятості. Потребує вдосконалення механізм реалізації інноваційної державної політики на ринку праці. Не обґрунтовано механізм державної підтримки інноваційного розвитку зайнятості населення.

Водночас головним завданням публічного управління процесом зайнятості населення має стати вироблення науково обґрунтованого прогнозування процесів, що відбуваються на ринку праці, переорієнтація курсу вирішення соціальних проблем на розширення ринку праці, а це, своєю чергою, вимагає чіткої організації допомоги в наданні або пошуку роботи усім, хто бажає працювати. І тільки комплексне вирішення цих проблем може призвести до їх успішного вирішення.

Виклики сучасності потребують невідкладної розробки і провадження дієвої державної політики і концептуальних засад вирішення проблем зайнятості та самозайнятості населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб.

Актуальність проблеми, її практичне значення і недостатня теоретична розробленість зумовили вибір теми дослідження, визначили її структурну побудову, предмет, об'єкт і наукові завдання.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Актуальність статті зумовлена реаліями нових соціально-економічних умов, інституційних перетворень в Україні та перспективами розвитку всіх сфер сучасного суспільного життя. Відповідним індикатором ефективності державної соціально-економічної політики на сучасному етапі розвитку України є здійснення публічного управління процесом зайнятості населення, рівень якого безпосередньо визначається станом економіки, в якому нині знаходиться країна.

Метою статті є науково-теоретичне обґрунтування рекомендацій з розроблення і удосконалення механізмів публічного управління інноваційним розвитком сфери зайнятості населення як складової державного регулювання суспільного розвитку України.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі **завдання**:

- визначити теоретичні засади та методичні підходи публічного управління інноваційним розвитком сфери зайнятості населення;
- дослідити напрями впливу державної політики зайнятості населення на інноваційний розвиток галузей економіки;

- здійснити оцінювання заходів публічного управління зайнятостю населення;
- обґрунтувати механізм державної підтримки зайнятості населення;
- визначити принципи соціальної політики у сфері зайнятості, які виходять із завдань держави щодо публічного управління інноваційними процесами;
- вдосконалити механізм реалізації державної політики публічного управління інноваційним розвитком ринку праці.

Об'єктом дослідження є процес публічного управління інноваційним розвитком сфери зайнятості населення.

Предмет дослідження – теоретичні аспекти, практичні рекомендації щодо вдосконалення публічного управління інноваційним розвитком сфери зайнятості населення в Україні.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Теоретичною та методологічною основою дослідження є діалектичний метод наукового пізнання та загальнонаукові методи пізнання: логічного та порівняльного аналізу; системного аналізу); аналізу і синтезу; статистичний метод та метод економічного та ін.

Інформаційною базою дослідження є наукові та літературні джерела з досліджуваної проблеми, праці вітчизняних і зарубіжних учених, наукові дослідження у сфері державної політики зайнятості населення, децентралізації влади та місцевого самоврядування, законодавчі та нормативно-правові акти, що встановлюють правові та організаційні основи суспільних відносин у сфері зайнятості населення, у сфері освіти та науки, а також провадження інноваційних процесів в Україні, кращих європейських і вітчизняних практик, стандарти України, офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства соціальної політики України, Державної служби зайнятості, інформаційні дані мережі Інтернет, власні спостереження автора.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Методологічну основу дослідження становлять: закони і категорії наукового пізнання процесів і явищ; аналіз документів (у частині нормативно-правових актів, статистичних даних, матеріалів наукових досліджень); принципи єдності теорії і практики, що забезпечують теоретичне, емпіричне й експериментальне вивчення предметів і явищ з метою розкриття сутності управління розвитком економічної активності

населення (удосконалення робочої сили) в умовах трансформації ринку праці; порівняльний метод; методи синтезу і індукції.

Обґрунтування теоретико-методологічних положень і прикладних результатів щодо формування стратегії та механізмів розвитку економічної активності населення здійснювалося на принципах системного підходу, з використанням загальнонаукових і спеціальних методів досліджень економічних процесів

Наукові результати, теоретичні положення й висновки дослідження були здійснені у межах теми науково-дослідної роботи ДЗВО «Університет менеджменту освіти» в рамках діяльності лабораторії методології та практики професійного розвитку сучасного освітнього менеджера – «Науково-методичні засади підвищення ефективності державно-громадського управління неперервною освітою в умовах суспільної трансформації в Україні (номер державної реєстрації РК № 0116U007183).

Роль автора полягає у формуванні інноваційних пропозицій щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері зайнятості населення, розроблення та застосування концепції управління проектами для здійснення освітніх програм і проектів у сфері зайнятості територіальних громад.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

У нових соціально-економічних умовах розвитку українського суспільства наявними є незадовільний стан забезпечення зайнятості населення, безробіття (має як громадські, так і економічні наслідки), а також зміни в економічному, соціальному та політичному житті країни. Сучасний стан ринку праці в Україні: ускладнюється гібридними загрозами національній безпеці, окупацією Криму та воєнними діями на сході країни, епідемічною ситуацією, запровадженням протиепідемічних заходів і обмежень, які ускладнюють можливості функціонування ринку праці; характеризується високим рівнем безробіття, істотною територіальною диференціацією у сфері зайнятості, розбалансованістю між вільними робочими місцями та необхідним рівнем кваліфікації, негативними демографічними процесами (зростає смертність і знижується народжуваність внаслідок міграції молодих людей і молодих сімей за кордон), що викликає негативні структурні зміни у сфері трудових ресурсів. Також значно зріс відсоток людей старшого, пенсійного та передпенсійного віку і знизився відсоток молоді, що безпосередньо впливає на ринок праці та пенсійне забезпечення [5].

Впродовж січня-серпня 2021 року роботодавцями було подано інформацію про заплановане масове вивільнення 175 тис. працівників.

Найбільша кількість попереджених про заплановане масове вивільнення збільшилася у Харківській (13,1 тис.), Вінницькій (11 тис.), Львівській (10,4 тис.), Житомирській (9,6 тис.) та Дніпропетровській (9,2 тис.) областях. Із загальної кількості попереджених про масове вивільнення 50% становили працівники державного управління й оборони, обов'язкового соціального страхування.

Разом з тим, послугами Державної служби зайнятості у січні-серпні 2021 року скористалися 1,8 млн. громадян, з них, 950 тис. зареєстрованих безробітних. За сприяння центрів зайнятості працевлаштовано 345 тис. осіб, зокрема, 282 тис. зареєстрованих безробітних, що на 13% більше, ніж протягом січня-серпня 2020 року.

Найвищий рівень зайнятості спостерігався серед громадян у віці 40–49 років (76,4%), а найнижчий – серед осіб у віці 60–70 років (11,9%) та молоді віком 15–24 роки (24,9%) [10].

Низький рівень зайнятості молоді обумовлений тим, що значна кількість осіб у цьому віці навчається та не входить до складу робочої сили. Серед молодих безробітних значну частину становлять особи, які залишилися непрацевлаштованими після закінчення закладу загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти, адже значна частина молодих людей з числа випускників не має необхідних професійних навичок і досвіду роботи. Роботодавці, замовники підготовки кадрів вважають рівень підготовки у закладах освіти низьким і таким, що не відповідає вимогам сучасного виробництва. Їх не задовольняє не лише якість підготовки, а й рівень кваліфікації значної кількості випускників [7].

Безперечно, наявність низького рівня економічної активності молодого покоління на ринку праці України є наслідком накопичення проблем розвитку галузей економіки та наявністю обмежених можливостей працевлаштування за обраною професією (спеціальністю), недостатності отриманих знань, вмінь і навичок серед молодих фахівців, повільного розвитку молодіжного підприємництва, низької дієвості механізмів стимулювання залучення молоді до трудової активності.

Тому об'єктивною є потреба у підвищенні якості професійної підготовки кваліфікованих працівників з урахуванням вимог роботодавців. Виконання цього завдання потребує випереджувального підходу, упровадження інноваційних технологій навчання, сучасних інформаційних засобів, оновлення змісту професійного навчання, залучення соціальних партнерів до розроблення державних освітніх стандартів. Особливої актуальності набуває питання мобільності, конкурентоспроможності та рівня кваліфікації працівників.

Таким чином, найвищий рівень безробіття молоді у віці 15–24 років (24,9%) підкреслює, що складність та тривалість переходу молоді від навчання до стабільної та задовільної роботи залишається суттєвою проблемою.

Нестача професійного досвіду, матеріальні проблеми, психологічний дискомфорт через відсутність роботи й неможливість налагодити стабільний спосіб життя спонукають молодь займатися нерегламентованими видами діяльності, які є часто небажаними і небезпечними як для самої особи, так і для суспільства.

Не дивлячись на роботу, що проводиться, проблема залишається дуже актуальною. Для вирішення питань, пов'язаних із зайнятістю та безробіттям молоді необхідно:

- проводити політику соціального забезпечення і соціальної допомоги з урахуванням соціальних інтересів і потреб молоді;
- стимулювати роботодавців, замовників підготовки кадрів до залучення молоді (пільгове оподаткування);
- встановити квоту для молоді при створенні нових робочих місць на виробництві та у сфері послуг;
- підтримувати молодіжне підприємництво;
- вирішити головну суперечність ринку робочої сили молоді, коли працедавці при прийомі на роботу вимагають наявності досвіду роботи, зокрема, і від випускників, які щойно отримали кваліфікацію, спеціальність (професію), закінчивши навчання на стаціонарі.

Пріоритетними напрямками у роботі державної служби зайнятості мають бути:

- удосконалення взаємодії з роботодавцями із врахуванням їх вимог та інтересів щодо забезпечення робочою силою, що сприятиме ефективному використанню наявних вакансій;
- покращення якості соціальних послуг, що надаватимуться безробітним і роботодавцям, замовникам підготовки кадрів;
- забезпечення індивідуального підходу до розв'язання проблеми зайнятості кожного безробітного, насамперед, з числа таких, що не спроможні скласти конкуренції на ринку праці;
- посилення профорієнтаційної роботи серед молоді, починаючи з початкової школи, з метою формування професійних намірів учнів та побудови професійної кар'єри.

Безумовно, негативно впливає на укомплектування вакансій регіональна та професійно-кваліфікаційна диспропорція між попитом на робочу силу та її пропозицією на ринку праці. Також структурні

невідповідності між попитом на робочу силу та її пропозицією загострюються в розрізі окремих професій і спеціальностей. І тому державна служба зайнятості повинна стати активним майданчиком для соціального діалогу між учасниками ринку праці – роботодавцями, замовниками підготовки кадрів, закладами освіти, суб'єктами господарювання, які надають послуги з посередництва у працевлаштуванні, представниками громадських організацій тощо. При цьому, першочерговим завданням є реалізація заходів щодо оперативного працевлаштування шукачів роботи.

Вивчення аналітичних та статистичних матеріалів дають підстави стверджувати, що спостерігається збільшення кількості наявних вакансій майже в усіх видах економічної діяльності та серед усіх професійних груп.

Так, станом на 1 вересня 2021 року кількість вакансій, зареєстрованих в державній службі зайнятості, становить 80 тис. одиниць, що на 8% більше, ніж станом на відповідну дату минулого року. За видами економічної діяльності, більшість вакансій налічується на підприємствах переробної промисловості (20%), у сфері освіти (16%), в оптовій та роздрібній торгівлі (14%), на транспорті (9%), у сфері державного управління (8%), у сфері охорони здоров'я та наданні соціальної допомоги (5%). [10].

У професійному розрізі, найбільше вакансій подано для працевлаштування:

- кваліфікованих робітників з інструментом – 20% всіх поданих вакансій (слюсар-ремонтник, швачка, електрик, електрогазозварник, слюсар-сантехнік, слюсар з ремонту колісних транспортних засобів, робітник з комплексного обслуговування й ремонту будинків, пекар, маляр, муляр, верстатник деревообробних верстатів);
- професіоналів – 17% (спеціаліст державної служби, вчитель, економіст, інженер, провізор, інспектор, юрисконсульт, агроном, лікар);
- робітників з обслуговування, експлуатації устаткування та машин – 16% (водій, тракторист – машиніст сільськогосподарського виробництва, тракторист, дорожній робітник, токарь, оператор заправних станцій, водій навантажувача, машиніст екскаватора);
- працівників сфери торгівлі та послуг – 14% (продавець, кухар, охоронник, соціальний робітник, офіціант, помічник вихователя, бармен, перукар, поліцейській);
- некваліфікованих працівників – 12% (підсобний робітник, прибиральник службових приміщень, вантажник, двірник, сторож,

укладальник, пакувальник, робітник з благоустрою, робітник з комплексного прибирання будинків, комірник);

- фахівців – 12% (бухгалтер, сестра медична, вихователь, асистент вчителя, фармацевт, електрик дільниці, механік, інспектор з кадрів, майстер виробничого навчання);

- керівників, менеджерів – 5% (менеджер із збуту, головний бухгалтер, начальник відділу, майстер, завідувач складу) [10].

Усі вищезначені проблеми, безперечно, знижують рівень життя більшості населення країни, збільшують кризові явища в економіці, стримують структурні перетворення, перешкоджають створенню умов для стабілізації й економічного зростання, а тому потребують невідкладного державного вирішення.

Закономірно, що відповідним індикатором ефективності державної соціально-економічної політики на сучасному етапі розвитку України постає здійснення публічного управління та адміністрування процесом зайнятості населення, рівень якого безпосередньо визначається станом економіки, в якому нині знаходиться країна. Водночас головним завданням публічного управління та адміністрування процесом зайнятості населення має стати вироблення науково обґрунтованого прогнозування процесів, що відбуваються на ринку праці, формування відповідної стратегії, поточних і довгострокових програм зайнятості; координація інтересів всіх суб'єктів державного управління процесом зайнятості; стимулювання процесів соціально-економічного розвитку для вирішення проблем зайнятості; переорієнтація курсу вирішення соціальних проблем на розширення ринку праці, організацію допомоги в наданні або пошуку роботи усім, хто бажає працювати; моніторинг і аналіз результатів політики зайнятості; контроль виконання визначених завдань.

Основними завданнями державного регулювання ринку праці є такі: створення економічних передумов населення на основі розробки і реалізації економічної політики, спрямованої на розвиток нових і збереження наявних ефективних робочих місць; сприяння подоланню дисбалансу між попитом і пропозицією робочої сили; використання економічних регуляторів розширення попиту на робочу силу з тісним поєднанням із загальноекономічною політикою розвитку економіки (інвестиціями, кредитно-фінансовою системою, податковою, бюджетною, зовнішньо економічною діяльністю); надання соціальних послуг населенню, зокрема роботодавцям; організація профорієнтаційної роботи; створення державної системи моніторингу і прогнозування потреб економіки (залежно від ситуаційних моделей економічного розвитку)

щодо професійно-кваліфікаційного складу робочої сили; створення умов для забезпечення посиленої участі соціально вразливих верств населення в суспільному виробництві; сприяння скороченню і обмеженню неформальної зайнятості.

Необхідно зазначити, що Законом України «Про зайнятість населення» передбачено механізм стимулювання створення нових робочих місць шляхом надання компенсації фактичних витрат у розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування строком не менше, ніж на два роки роботодавцям, які працевлаштовують на нові робочі місця безробітних, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню та суб'єктам малого підприємництва, які працевлаштовують безробітних на нові робочі місця в пріоритетних видах економічної діяльності [2].

З метою вдосконалення державної політики зайнятості як інструмента соціально-економічного розвитку країни необхідно: передбачити подальше вдосконалення законодавчої і нормативної бази, зокрема з моніторингу й оцінювання якості зайнятості; запровадити реальні дієві механізми для забезпечення працевлаштування молодих фахівців, дорослого та незайнятого населення; розробити параметри оцінювання процесів і результатів сфери зайнятості; запровадити ефективне довгострокове прогнозування потреби у кваліфікованих працівниках та спеціалістах для галузей економіки країни з урахуванням загальнодержавних, регіональних та місцевих потреб ринку праці; створити умови для підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці; забезпечити взаємодію між зацікавленими сторонами в розвитку ринку праці та освітніх послуг органами державного управління, системою професійної освіти, роботодавцями та працівниками; забезпечити послідовність і системність у процесі реалізації державної освітньої політики та політики зайнятості.

Державна політика зайнятості повинна стати дієвою системою механізмів та заходів державного впливу на соціально-економічний розвиток суспільства в цілому і кожного з його членів зокрема. Тільки комплексний, системний розгляд вищезазначеної проблематики, сучасний підхід до зайнятості населення у державній політиці, публічне управління та адміністрування інноваційними процесами у сфері зайнятості на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні може призвести до успішного вирішення всіх складних питань у сфері зайнятості населення України.

Цілком очевидно, що при переході до ринкової економіки найважливішим фактором постає організація ефективної системи

публічного управління і регулювання інноваційної діяльності на їх активізацію і побудову найбільш раціонального механізму, спрямованого, перш за все, на розвиток пріоритетних галузей економіки України, відновлення відповідного потенціалу підприємств, відтворення виробничого та трудового потенціалу високої професійної кваліфікації, а також забезпечення активної політики зайнятості.

На сучасному етапі розвитку України здійснення державного управління процесом зайнятості постає якісним індикатором ефективності державної соціально-економічної політики. Водночас рівень державного управління процесом зайнятості населення безпосередньо визначається станом економіки, в якому нині знаходиться Україна. Серед проблем на ринку праці складною залишалась структура зайнятості та її ефективність, що безпосередньо пов'язана з ситуацією у різних галузях економіки, нелегальною трудовою міграцією та тіньовою зайнятістю. Тому, необхідним є вироблення виваженої політики державного управління у сфері зайнятості, оскільки формування ефективної структури зайнятості пов'язано з вільним переміщенням робочої сили, структурними зрушеннями в економіці, що забезпечать вихід країни з кризи і перехід до економічного зростання.

Зайнятість та ринок праці є пріоритетними напрямками загальноекономічних процесів і виступають активним інструментом розв'язання економічних завдань. Однак, на сучасному етапі розвитку України відсутні механізми формування ефективної політики зайнятості, яка забезпечує узгодженість інтересів усіх верств населення та збалансованість суспільного розвитку. Саме тому, формування сучасного механізму забезпечення зайнятості населення, провадження проектної освітньої діяльності у сфері регулювання сучасного стану ринку праці є вкрай актуальними. Необхідним є раціональне використання як інноваційних, так і вже апробованих управлінських механізмів й інструментів, серед яких важливе місце посідають стратегічне планування та управління проектами. У нових умовах розвитку суспільства мають бути піддані певній модернізації і підходи до формування стратегій розвитку укрупнених громад, і відкриваються додаткові можливості урізноманітнити й поглибити арсенал інструментів і технологій проектного управління [5].

На нашу думку, упровадження проектного менеджменту та створення національних інноваційних проектів сприятимуть досягненню позитивних результатів, зокрема, пов'язаних із покращенням якості надання послуг безробітним громадянам, удосконаленням освітньої діяльності у сфері зайнятості населення.

Серед значущих аргументів щодо доцільності застосування концепції управління проектами для розробки та здійснення освітніх програм і проектів у сфері зайнятості територіальних громад наведемо наступне:

- управління проектами є універсальною концепцією, що може застосовуватись для здійснення будь-яких проектів у сфері зайнятості;
- розроблення та втілення державних і регіональних програм та проектів незалежно від їх рівня, враховуючи їх складність та багатоаспектність, вимагає в сучасних умовах застосування методів та інструментів проектного менеджменту, які на сьогодні є одними з найбільш досконалих, апробованих та відпрацьованих у світовій практиці, що створює сприятливі умови для їх запозичення та адаптації;
- на основі управління проектами можна ефективно вирішити проблему державно-громадського контролю управління ефективністю діяльності та термінів і особливо витрат, що за інших умов найчастіше є значно ускладненим;
- при реалізації програм у сфері зайнятості задіяні ряд структур та органів, неможливість нормальної координації між якими може стримувати хід робіт; механізми управління проектами дають змогу вирішити цю проблему;
- проектний підхід дає змогу сформувати більш гнучку організаційну структуру управління, що здатна своєчасно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища гармонійно коригувати у відповідності зі стратегічним управлінням та організаційною стратегією;
- проектний підхід надає можливість здійснення інтегральної оцінки соціально-економічної корисності проекту за єдиним основним критерієм для отримання узагальненої оцінки ефективності діяльності в конкретній проблемі;
- управління проектами забезпечує отримання кінцевого результату, за яким визначається ступінь задоволення потреб громади; за допомогою проектного підходу забезпечується взаємний зворотній зв'язок, що дає змогу оцінити діяльність органу управління у сфері зайнятості безпосередньо громадянами держави;
- управління проектами використовує стратегію цільового раціонального розподілу та використання проектних ресурсів за критерієм максимізації з метою ефективного управління ними [11].

Виходячи з викладеного зауважимо, що сфера управління зайнятістю населення є однією з пріоритетних щодо використання методів та прийомів проектного менеджменту. Однак, на жаль, розуміння цього та потенційних можливостей методології управління проектами є

недостатнім, що перешкоджає використанню та поширенню технологій проектної діяльності в Україні. Відтак, чимало проблем, що стоять перед громадою, можна було б швидко та ефективно вирішити вже зараз саме за допомогою таких технологій.

Таким чином, сьогодні в Україні нагальною є також необхідність створення національних та регіональних проектів у сфері зайнятості населення, що має на меті створення та ефективного функціонування системи сформульованих завдань, фізичних об'єктів, відповідних організаційно-економічних та технологічних процесів, забезпечення нормативно-правових, організаційних заходів, здійснення освітньої діяльності, що створюються й упроваджуються для реалізації цих завдань, а також сукупність матеріальних, фінансових, людських та інших ресурсів і управлінських рішень щодо їх виконання. Саме держава повинна стати головним координатором, правовим та фінансовим гарантом застосування проектних технологій в усіх сферах суспільного життя та зокрема у сфері зайнятості задля посилення спроможності територіальних громад [3].

Управління проектами стає загально визнаною методологією здійснення управлінської діяльності, формування ефективної політики зайнятості з використанням адекватних заходів для активізації громад, які повинні враховувати наявний незадовільний стан забезпечення зайнятості населення, безробіття, а також зміни в економічному, соціальному та політичному житті країни. Політика зайнятості повинна бути дієвою системою механізмів та заходів державного впливу на соціально-економічний розвиток територіальних громад в цілому і кожного з її членів зокрема.

У нових соціально-економічних умовах зростає актуальність застосування концептуальних засад управління проектами для розроблення та здійснення програм і проектів у сфері зайнятості населення, а також використання проектної освітньої діяльності в удосконаленні ринку праці та ринку надання освітніх послуг. Водночас з метою розвитку людського капіталу, як провідного чинника соціально-економічного розвитку України, слід спрямовувати державну політику зайнятості на створення ефективної системи нормативно-правового регулювання цього процесу, відповідного забезпечення ефективності інвестування в освіту, професійну підготовку та розвиток виробництва, що забезпечить ефективний соціально-економічний розвиток держави.

Ефективним способом вирішення проблеми зайнятості є опанування громадянами професій, які б мали попит на ринку праці, або набуття ними додаткових компетенцій для кар'єрного зростання. Відтак, державна

служба зайнятості забезпечує організацію професійного навчання безробітних відповідно до замовлення роботодавців на конкретні робочі місця як у закладах освіти різних типів та форм власності, так і у мережі підпорядкованих їй центрів професійно-технічної освіти, а також на виробництві, зокрема, за індивідуальною формою навчання та за допомогою стажування.

Громадяни з числа зареєстрованих безробітних можуть за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття пройти наступне професійне навчання:

- професійну підготовку;
- перепідготовку;
- підвищення кваліфікації.

Професійне навчання здійснюється у закладах професійної (професійно-технічної) та вищої освіти, зокрема у центрах професійно-технічної освіти державної служби зайнятості, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання або безпосередньо у роботодавців, замовників підготовки кадрів.

Для забезпечення організації професійного навчання зареєстрованих безробітних та (або) їх проживання в період такого навчання центр зайнятості здійснює відповідний відбір закладів освіти.

Якщо зареєстрований безробітний виявляє бажання пройти професійне навчання відповідно до результатів наданих послуг з професійної орієнтації, центр зайнятості за місцем реєстрації особи як безробітної укладає з ним договір та видає йому направлення на професійне навчання до відповідного закладу освіти. Безробітний зараховується до закладу освіти на підставі направлення на професійне навчання.

Так, у січні-серпні 2021 року за сприяння Державної служби зайнятості 63 тис. безробітних проходили професійне навчання. Зокрема, кількість безробітних, які навчалися у центрах професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості, становила 35 тис. осіб, що на 6% більше, ніж у відповідному періоді минулого року.

Найбільш поширеними професіями, які здобули безробітні, є: перукар, майстер манікюру, тракторист-машиніст, кухар, електрогазозварник, продавець, водій, швачка, адміністратор, кравець, касир, машиніст котельної, кондитер [10].

Важливо зазначити, що 92% випускників професійного навчання працевлаштовуються за набутою спеціальністю (професією).

Також з метою виявлення здібностей, можливостей та інших

чинників, що впливають на вибір або зміну професії та виду трудової діяльності, центрами зайнятості безробітним надаються послуги з професійної орієнтації.

Водночас зауважимо, що ринок праці нарівні з іншими соціальними проблемами є предметом дослідження соціологічних аспектів економічних конфліктів. Якщо ринок праці регульований, то система трудових відносин, що відображає баланс інтересів між суб'єктами (роботодавці, замовники підготовки кадрів, працівники, держава, профспілки і посередники), що беруть участь на ринку праці, збалансована. Нерегульованому ринку праці властива незахищеність працівників, відсутність гарантій зайнятості, охорони праці, соціальних гарантій. Нерегульований ринок супроводжує неформальна зайнятість населення, де відсутність соціальних гарантій компенсується матеріальною винагородою.

Тенденції сучасності такі, що ринок праці будь-якої країни формується під впливом глобальних економічних процесів. Для багатьох країн характерні демографічна ситуація, зменшення кількості працездатного населення, в основному, внаслідок передчасної смертності та трудової міграції, проблеми старіння населення, росту міграційних потоків, зайнятості і безробіття, бідності окремих верств населення, а також наявність значної кількості некваліфікованих працівників серед загальної кількості робочої сили, спричиняють значні проблеми з дефіцитом кваліфікованих кадрів на 3–4 рівнях Міжнародної стандартної класифікації освіти. Ця ситуація ще більше ускладнюється тим, що серед батьків та молоді панує пріоритетність здобуття університетської освіти.

Наявність неформальної зайнятості, з одного боку, є наслідком державного регулювання ринку праці, а з іншого боку, це явище існує через природу самих ринкових відносин. Регулювання неформальної діяльності, як правило, припускає, що держава повинна боротися з неформальною зайнятістю, перешкоджати її розвитку. Проте наявні негативні наслідки супроводжуються і позитивними моментами, які полягають в тому, що неформальна зайнятість сприяє скороченню фактичного безробіття і зниженню напруженості на ринку праці. Грошові кошти, отримані від неформальної діяльності, витрачаються на придбання товарів і послуг, непрямым чином збільшуючи надходження до бюджету. Зрештою неформальна зайнятість направлена на зняття напруженості, і можна допустити, що вона є одним з чинників вирішення соціально-економічного конфлікту на ринку праці, у зв'язку з чим, її доцільно відносити до прихованої (латентної) фази розвитку конфлікту. На основі критеріїв Пірсона, контингенції і Крамеру, найбільш значущими

чинниками, що впливають на вірогідність залучення населення в зайнятість без офіційного оформлення є:

- *чинники-ознаки*: вік, наявність основного заняття і умови працевлаштування, професія, посада, тип підприємства, наявність додаткових доходів і їх розмір, умови працевлаштування на додаткову роботу, а також загальний розмір доходу в місяць, наявність стипендій і допомоги;

- *чинники-причини*: задоволеність життям, оцінка доходу, що характеризує бідну родину і оцінка середньомісячного доходу на члена родини, що характеризує забезпечену сім'ю.

Неформальна зайнятість є своєрідним індикатором соціально-економічної ситуації в країні і показує внутрішні проблеми політики у сфері зайнятості (гендерна проблема, проблема зайнятості молоді, багатодітних сімей, кадрова політика). Значне її зростання є тривожним сигналом, тому її рівень повинен мати деякі оптимальні розміри. Виділені характеристики є визначальними при виборі управляючого впливу, для регулювання зайнятості без офіційного працевлаштування.

У цілях регулювання рівня неформальної діяльності можна спростити процедуру оформлення індивідуальної діяльності, понизивши рівень оподаткування, поліпшити роботу з професійної орієнтації та створення робочих місць з неповним робочим днем, підвищити вимоги до дотримання керівниками підприємств трудового законодавства, що знизить рівень зайнятості без офіційного працевлаштування.

З 1 липня 2021 року у співпраці з Державною податковою службою України розпочалися інспекції Держпраці з метою виявлення роботодавців, що використовують незадекларовану працю, та стимулювання їх до переходу до формальних трудових відносин відповідно до Національного плану спільних дій щодо зниження рівня незадекларованої праці на 2021 рік. Виходячи з цього, зафіксована позитивна динаміка зі збільшення кількості працівників, працевлаштованих належним чином. Так, з 1 липня до 1 серпня до Державної податкової служби було подано майже 394 тис. повідомлень про працевлаштування, що на 42 тис. більше ніж у червні цього року та 35 тис. більше ніж у липні 2020 року.

Найактивніше збільшувалася кількість зареєстрованих працівників у таких регіонах: Київ (64 тис. осіб); Дніпропетровська область (28 тис. осіб); Харківська область (25 тис. осіб).

У нових соціально-економічних умовах та інституційних перетворень в Україні, лише сучасний підхід до зайнятості населення у державній

політиці, публічне управління інноваційними процесами у сфері зайнятості і, що особливо важливо, ефективність державної соціально-економічної політики, системний підхід щодо формування моделей публічного управління на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях надасть можливість вирішення всіх складних питань формування політики модернізації у сфері зайнятості населення країни.

Насамперед, першочергового значення набуває розвиток пріоритетних галузей економіки України, відновлення відповідного потенціалу підприємств, формування якісного трудового потенціалу високої професійної кваліфікації (саме він є основою глобальної конкурентоспроможності), а також забезпечення активної політики зайнятості.

Безумовно, сучасний стан ринку праці в Україні має негативні тенденції, ускладнюється гібридними загрозами національній безпеці, окупацією Криму та воєнними діями на сході країни, епідемічною ситуацією, запровадженням протиепідемічних заходів і обмежень, які ускладнюють можливості функціонування ринку праці; характеризується високим рівнем безробіття, істотною територіальною диференціацією у сфері зайнятості, розбалансованістю між вільними робочими місцями та необхідним рівнем кваліфікації, негативними демографічними процесами (зростає смертність і знижується народжуваність внаслідок міграції молодих людей і молодих сімей за кордон), що викликає негативні структурні зміни у сфері трудових ресурсів. Також значно зріс відсоток людей старшого, пенсійного та передпенсійного віку і знизився відсоток молоді, що безпосередньо впливає на ринок праці та пенсійне забезпечення.

Політична та економічна криза, демографічна ситуація, динаміка зменшення кількості працездатного населення, в основному, внаслідок старіння, передчасної смертності та трудової міграції, а також наявність значної кількості некваліфікованих працівників серед загальної кількості робочої сили, спричиняють значні проблеми з дефіцитом кваліфікованих кадрів на 3–4 рівнях Міжнародної стандартної класифікації освіти. Ця ситуація ще більше ускладнюється тим, що серед батьків та молоді панує пріоритетність здобуття університетської освіти.

Можна констатувати, що серед основних факторів погіршення економічної ситуації в країні в умовах продовження воєнних дій на Сході України є: руйнація інфраструктури на територіях промислових регіонів, де відбуваються бойові дії, та дезорганізація усталених виробничих зв'язків і критично важливих постачань ресурсів; ускладнення, внаслідок загострення політичної ситуації, відносин з основними торговельними партнерами, що призвело до часткової втрати зовнішніх ринків;

погіршення інвестиційного клімату, зменшення обсягів інвестиційних потоків; скорочення внутрішнього попиту внаслідок спаду виробничих процесів та падіння купівельної спроможності.

Для покращення соціально-економічної ситуації Уряд України продовжує планово підвищувати соціальні стандарти, відновлювати економіку з одночасним підвищенням соціальних показників. Середній розмір заробітної плати штатних працівників в Україні у липні 2021 року, порівняно з відповідним місяцем минулого року, зріс на 22% та становив 14,3 тис. гривень.

Зауважимо, що з метою сприяння у працевлаштуванні та соціальної інтеграції учасників антитерористичної операції (АТО) та операції Об'єднаних сил (ООС) державною службою зайнятості забезпечується надання повного комплексу соціальних послуг, зокрема із працевлаштування, профорієнтаційних послуг та з професійного навчання [6], [8], [9], [12].

Характерним є те, що частка переселенців з вищою освітою є переважаючою у більшості регіонів, а структура безробітних з числа ВПО у професійному розрізі відрізняється від структури інших категорій безробітних, де переважають представники робітничих професій, а питома вага некваліфікованих працівників становить 15 відсотків.

Разом з тим, отримуючи кваліфіковану соціальну підтримку у вигляді додаткової (другої) освіти, навчання на курсах підвищення кваліфікації або перепідготовки, особистість зможе отримати достатньо високооплачувану роботу, започаткувати власний бізнес, підвищити свій соціальний статус, відчутти себе затребуваним у суспільстві й тим самим здобути повагу та довіру членів своєї родини та суспільства. А це своєю чергою, дозволить відновити своє психологічне та соматичне здоров'я. Необхідно також відновити систему підготовки і підвищення кваліфікації фахівців з реабілітаційної та соціальної роботи.

Отже, з нашої точки зору, головною підтримкою для громадян має стати не допомога з безробіття, а сприяння працевлаштуванню, можливість безоплатно навчатися новій професії або підвищувати свою кваліфікацію. А держава буде безкомпромісно домагатися, щоб кожен, хто працює, був захищений, мав достойний соціальний пакет, гарантії відповідної оплати за працю відповідної кваліфікації. Так само важливо спонукати і зацікавити місцеву владу, яка найближче до потреб людей, практично покращувати інвестиційний клімат у регіоні, на перше місце в оцінюванні роботи державних органів виконавчої влади та самоврядування поставити створення нових робочих місць. При цьому

важливим завданням органів публічного управління є формування державної політики зайнятості, сутність якої виявляється тоді, коли вона набуває характеру відповідних управлінських дій, здатних вирішувати наявні проблеми суспільства і держави.

Усі вищезначені проблеми, безперечно, знижують рівень життя більшості населення країни, збільшують кризові явища в економіці, стримують структурні перетворення, перешкоджають створенню умов для стабілізації й економічного зростання, а тому потребують невідкладного державного вирішення.

Слід зазначити, що у системі соціально-економічних відносин зайнятість населення є досить важливим макроекономічним показником розвитку країни. Функція управління зайнятістю покладається на державу і регіональні органи влади.

Ураховуючи потреби регіонального ринку праці, будуть упроваджуватися елементи дистанційного навчання. Організація роботи з підтвердження результатів неформального професійного навчання передбачатиме розширення переліку професій, відповідне інформування громадян і роботодавців. Для тих, хто дійсно бажає працювати, на період пошуку роботи є можливість долучитися до участі в оплачуваних громадських роботах та роботах тимчасового характеру. Громадяни отримують тимчасову роботу, а роботодавці – працівників для її виконання.

Оскільки рівень кваліфікації значної кількості працівників не відповідає вимогам сучасного виробництва, то проблемним і важливим постає питання професійного розвитку персоналу на виробництві. Професійне навчання на виробництві, зокрема незайнятого населення, вважається найбільш повною взаємодією науки, освіти і виробництва. Періодичність підвищення кваліфікації в середньому по Україні залишається у 2,5–3 рази нижчою від необхідної. Вся система підвищення кваліфікації потребує докорінних змін та удосконалення.

Оскільки ринок праці був і залишається одним із найбільш чутливих у соціальному плані ринків, то будь-які зміни, що відбуваються на ньому, створюють безпосередній суспільний резонанс і можуть приводити до соціального напруження. Держава повинна безкомпромісно домагатися, щоб кожен, хто працює, був захищений, мав достойний соціальний пакет, гарантії відповідної оплати за труд відповідної кваліфікації. Так само важливо спонукати і зацікавити місцеву владу, яка найближче до потреб людей, практично покращувати інвестиційний клімат у регіоні, на перше місце в оцінці роботи державних органів виконавчої влади та самоврядування поставити створення нових робочих місць.

Головним завданням публічного управління процесом зайнятості населення має стати вироблення науково обґрунтованого прогнозування процесів, що відбуваються на ринку праці, переорієнтація курсу вирішення соціальних проблем на розширення ринку праці, а це, своєю чергою, вимагає чіткої організації допомоги в наданні або пошуку роботи усім, хто бажає працювати. І тільки комплексне вирішення цих проблем може призвести до їх успішного вирішення.

У нових соціально-економічних умовах та інституційних перетворень в Україні, лише сучасний підхід до зайнятості у державній політиці, публічне управління інноваційними процесами у сфері зайнятості і, що особливо важливо, системний підхід щодо формування моделей публічного управління та адміністрування на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні надасть можливість вирішення всіх складних питань зайнятості населення. Насамперед, головними функціями органів публічного управління щодо здійснення політики зайнятості населення є: визначення мети і завдань державного управління зайнятостю населення; формування стратегії, поточних і довгострокових програм зайнятості; координація інтересів всіх суб'єктів державного управління процесом зайнятості; стимулювання процесів соціально-економічного розвитку для вирішення проблем зайнятості; моніторинг і аналіз результатів політики зайнятості; контроль виконання визначених завдань.

В умовах розвитку глобалізаційних процесів, інтеграції України до ринку праці Європейського Союзу, безперечно суттєвого підсилення потребують такі функції публічного управління працею та зайнятостю населення, як: складання прогнозу динаміки ринку праці; організація постійного моніторингу створення робочих місць; визначення обсягу і напрямів професійної підготовки кваліфікованих кадрів; створення повноцінної системи їх навчання і підвищення кваліфікацій впродовж всього трудового життя; створення і постійне оновлення в регіонах єдиної інформаційної бази про ринок праці, найбільш необхідні і перспективні професії, можливості їх здобуття і працевлаштування.

Таким чином, зайнятість населення можна забезпечити в результаті економічного зростання, що дозволяє безпосередньо підвищити попит на працю, розвиток малого підприємництва, створення тимчасових робочих місць, при цьому знижуючи рівень безробіття і зменшуючи соціальну напругу, впроваджувати політику субсидування підприємств і організацій, які сприяють найму безробітних або підготовці на вільні робочі місця при наявності гарантій, що здобувачі освіти будуть вчитися новим спеціальностям (професіям), а безробітні будуть закріплені в штаті

підприємства після закінчення субсидії.

Безумовно важливою умовою реалізації цих функцій є ефективна діяльність всіх інституцій, котрі визначаються як суб'єкти здійснення політики зайнятості, вироблення науково обґрунтованого прогнозування процесів, що відбуваються на ринку праці.

Відповідним індикатором ефективності державної соціально-економічної політики на сучасному етапі розвитку України є здійснення публічного управління та адміністрування процесом зайнятості населення, рівень якого безпосередньо визначається станом економіки, в якому нині знаходиться країна. Водночас головним завданням публічного управління та адміністрування процесом зайнятості населення має стати вироблення науково обґрунтованого прогнозування процесів, що відбуваються на ринку праці, формування відповідної стратегії, поточних і довгострокових програм зайнятості; координація інтересів всіх суб'єктів державного управління процесом зайнятості; стимулювання процесів соціально-економічного розвитку для вирішення проблем зайнятості; переорієнтація курсу вирішення соціальних проблем на розширення ринку праці, організацію допомоги в наданні або пошуку роботи усім, хто бажає працювати; моніторинг і аналіз результатів політики зайнятості; контроль виконання визначених завдань.

Відтак, тільки комплексний, системний розгляд вищезазначеної проблематики, сучасний підхід до зайнятості населення у державній політиці, публічне управління та адміністрування інноваційними процесами у сфері зайнятості на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні може призвести до успішного вирішення всіх складних питань у сфері зайнятості населення України.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Отже, сьогодні в Україні нагальною є необхідність формування ефективної політики зайнятості, з використанням адекватних заходів активізації населення, які повинні враховувати наявний незадовільний стан використання заходів та механізмів забезпечення зайнятості населення, безробіття, а також зміни в економічному, соціальному та політичному житті країни.

Державна політика зайнятості повинна бути дієвою системою механізмів та заходів державного впливу на соціально-економічний розвиток суспільства в цілому і кожного з його членів зокрема. Безробіття спричиняє за собою як громадські, так і економічні наслідки. Виробляючи

стратегічні напрями державної політики зайнятості, слід розглядати державне управління процесом зайнятості як один з важливих чинників забезпечення соціально-економічного зростання країни, виокремлюючи такі важливі форми інституалізації державної політики, як: вибір і конкуренція, децентралізація, підзвітність та контроль.

Виявлено, що для удосконалення державного управління зайнятістю населення необхідним є забезпечення соціальної орієнтації активної державної економічної політики на збереження та розвиток усього працездатного населення, формування ефективної структури зайнятості та достатнього рівня ресурсного забезпечення: правового, фінансового, адміністративного, організаційного, наукового, інформаційного.

Доведено, що у нових соціально-економічних умовах та інституційних перетворень в Україні, лише сучасний підхід до зайнятості населення у державній політиці, публічне управління інноваційними процесами у сфері зайнятості і, що особливо важливо, системний підхід щодо формування моделей публічного управління на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні надасть можливість вирішення всіх складних питань формування політики модернізації у сфері зайнятості населення країни.

Упровадження проектного менеджменту та створення національних інноваційних проектів сприятимуть досягненню позитивних результатів, в тому числі, пов'язаних із покращенням якості надання послуг безробітним громадянам, удосконаленням освітньої діяльності у сфері зайнятості населення. Освітня проектна діяльність має важливе значення не тільки як інструмент антикризового регулювання зайнятості, але і як інвестиції в якість майбутнього економічного зростання та посилення спроможності територіальних громад.

Ефективним способом вирішення проблеми зайнятості є опанування громадянами професій, які б мали попит на ринку праці, або набуття ними додаткових компетенцій для кар'єрного зростання. Відтак, державна служба зайнятості забезпечує організацію професійного навчання безробітних відповідно до замовлення роботодавців на конкретні робочі місця як у закладах освіти різних типів та форм власності, так і у мережі підпорядкованих центрів професійно-технічної освіти, а також на виробництві, зокрема, за індивідуальною формою навчання та за допомогою стажування.

Узагальнюючи, можна констатувати, що з метою вдосконалення державної політики зайнятості як інструмента соціально-економічного розвитку країни необхідно: передбачити подальше вдосконалення

законодавчої і нормативної бази, зокрема із моніторингу й оцінювання якості зайнятості; запровадити реальні дієві механізми для забезпечення працевлаштування молодих фахівців, дорослого та незайнятого населення; розробити параметри оцінювання процесів і результатів сфери зайнятості; запровадити ефективне довгострокове прогнозування потреби у кваліфікованих працівниках та спеціалістах для галузей економіки країни з урахуванням загальнодержавних та регіональних потреб ринку праці; створити умови для підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці; забезпечити взаємодію між зацікавленими сторонами в розвитку ринку праці та освітніх послуг органами державного управління, системою професійної освіти, роботодавцями та працівниками; забезпечити послідовність і системність у процесі реалізації державної освітньої політики та політики зайнятості.

Для розвитку людського капіталу, як провідного чинника соціально-економічного розвитку країни, слід спрямовувати державну політику зайнятості на створення ефективної системи нормативно-правового регулювання цього процесу, відповідного забезпечення ефективності інвестування в освіту, професійну підготовку та розвиток виробництва, що забезпечить ефективний соціально-економічний розвиток держави.

Суттєвим недоліком у державній освітній політиці є те, що головна увага приділяється збільшенню видатків на освіту для більш повного охоплення населення навчанням без урахування надання якісних знань. Неефективна система підвищення кваліфікації та професійного розвитку персоналу на виробництві потребує докорінних змін та удосконалення.

Формування системи принципів регулювання ринку праці повинне ґрунтуватися на загальноосновних принципах державної регуляторної політики, оскільки саме регуляторними актами впроваджуються в життя найбільш важливі рішення щодо регулювання ринку праці та забезпечення зайнятості населення.

У майбутньому політика зайнятості в Україні повинна бути спрямована на формування необхідних організаційних і соціальних умов для забезпечення гарантій зайнятості; здійснення заходів, спрямованих на попередження безробіття; державну підтримку малого і середнього бізнесу; підвищення ролі держави у вирішенні проблем створення та захисту робочих місць, а також на залучення до вирішення цього питання комерційних структур.

Прагнення України до інтеграції у європейський простір, серед усього іншого, вимагатиме гармонізації національної міграційної політики з політикою Європейського Союзу, моніторингу кількісних та якісних

складових міграційних процесів та прогнозування їхнього потенційного впливу на темпи соціально-економічного розвитку країни.

Незважаючи на інтерес науковців до питань зайнятості населення України, теоретичні та методологічні розроблення у цій сфері слід поглибити з урахуванням структурних, організаційних, змістових та інших змін, що відбуватимуться у сфері зайнятості в сучасних умовах соціально-економічного розвитку України. Тому розроблення сучасних програм забезпечення зайнятості населення та удосконалення механізму регулювання ринку праці повинні спиратися на моніторингові та фундаментальні дослідження сучасного стану розвитку та визначеному рівню соціально-економічної ефективності.

Перспективи подальших досліджень. Потребують подальшого дослідження та імплементації перспективні напрями зарубіжного досвіду щодо державного регулювання ринку праці, зокрема удосконалення робочої сили, через запровадження адаптованого законодавчо-нормативного та організаційно-економічного інструментарію (конвергенція, державне регулювання, професійна підготовка, трудові права та гарантії, програми зайнятості, соціальний захист тощо).

Безумовно, що необхідно вивчити кращий досвід міжсекторального партнерства, визначити кращі практики для їх подальшого запровадження в закладах освіти та на виробництві, у сфері послуг. Важливим є дослідити діалог та співробітництво закладів та установ освіти з роботодавцями, замовниками підготовки кадрів; розробити пропозиції щодо їх участі в формуванні політики зайнятості населення тощо.

Важливим є обґрунтування теоретико-методологічних засад і розробка практичних рекомендацій з формування стратегії та механізмів розвитку економічної активності населення (удосконалення робочої сили) в умовах трансформації регіонального ринку праці та сталого розвитку економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Д. Г. Безуглий, Ю. П. Шаров, «Проектний підхід в управлінні розвитком та співробітництвом укрупнених територіальних громад», *Аспекти публічного управління*, № 9(23), с. 64–71, 2015.
- [2] Верховна Рада України. (2012, Лип. 05). *Закон № 5067-VI «Про зайнятість населення»*. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
- [3] І. А. Колесник, «Ефективність політики у сфері трудової міграції в

- контексті євроінтеграційних прагнень України», *Економіка та держава*, № 1, с. 25–28, 2017.
- [4] В. Негода, «Нова державна регіональна політика в Україні – шлях до успіху», *Інформаційний вісник РЕГІОНЕТ. «Стратегія розвитку»*, № 2, с. 4–8, 2017.
- [5] Кабінет Міністрів України. (2019, Груд. 24). *Розпорядження № 1396-р «Про затвердження Основних напрямів реалізації державної політики у сфері зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2022 року»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1396-2019-%D1%80#Text>
- [6] Кабінет Міністрів України. (2014, Жовт. 01). *Постанова № 509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text>
- [7] *Про участь центральних та регіональних органів виконавчої влади, об'єднань роботодавців у формуванні трудового потенціалу держави та професійній підготовці кваліфікованих робітників для сучасної економіки України: матеріали слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти (21 груд. 2011 р.)*; В. П. Головінова, Ред. Київ: Парлам. вид-во, 2012, 480 с., с. 15.
- [8] Кабінет Міністрів України. (2015, Берез. 31). *Розпорядження № 359-р «Про затвердження плану заходів щодо медичної, психологічної, професійної реабілітації та соціальної адаптації учасників антитерористичної операції»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/359-2015-%D1%80#Text>
- [9] Кабінет Міністрів України. (2016, Січ. 13). *Розпорядження № 10-р «Про затвердження плану міжвідомчих заходів з адаптації до мирного життя учасників антитерористичної операції»*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/10-2016-%D1%80#Text>
- [10] «Ситуація на зареєстрованому ринку праці та діяльність Державної служби зайнятості у січні-серпні 2021 року», *Державний центр зайнятості. Аналітична та статистична інформація*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/all>
- [11] К. В. Супрун, «Проектна освітня діяльність у сфері зайнятості як інструмент посилення спроможності територіальних громад», *Форум прямої демократії: матеріали доп. та тез Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 4 груд. 2018 р.)*; Р. В. Войтович, П. В. Ворони, Ред. Київ: ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2019, 409 с., с. 253–257.
- [12] Верховна Рада України. (2015, Берез.18). *Указ Президента № 150/2015 «Про додаткові заходи щодо соціального захисту*

учасників антитерористичної операції». [Електронний ресурс].
Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/150/2015#Text>

MECHANISMS OF PUBLIC MANAGEMENT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF EMPLOYMENT OF THE POPULATION OF UKRAINE

Kostiantyn Suprun,

postgraduate Department of Public Administration
and Project Management,
Educational and Scientific Institute
of Management and Psychology
SIHE «University of Educational Management».
Kyiv, Ukraine.
kOss@i.ua

Abstract. The article considers the theoretical and scientific-methodical bases of public management of innovative development of employment of the population of Ukraine and offers mechanisms for its functioning in modern conditions of socio-economic development of Ukraine. The main ways to improve the state employment policy as a tool for socio-economic development of the country in terms of labor market transformation and sustainable economic development, the formation of priority areas of labor market regulation and employment, ensuring the quality of labor potential and human capital development. The general principles of Ukraine's regulatory policy are highlighted and a mechanism for improving the labor market and employment in Ukraine is proposed. The formation of models of public administration at the national, regional and local levels, the project approach to employment in public policy, the use of project educational activities in improving the labor market and the market of educational services, in turn, will help solve key issues of modernization policy in employment territorial communities of Ukraine. At the same time, project educational activity as a defining component of employment regulation deserves special attention. Educational projects are the most socially attractive anti-crisis tool, as they create an optimistic basis for expectations of future work and further professional career for fully or partially unemployed citizens. It is important to coordinate strategic decisions that can improve the workforce, expand the segments of innovative employment and ensure the balance of the labor market by improving the interaction of «education – entrepreneurship». Aspects of formation acquire special significance effective employment, creation of an effective labor market, organization of vocational guidance services and

career centers, prevention of mass unemployment and labor migration.

Keywords: mechanisms; employment; employment; state employment policy; unemployment, labor migration; labor market; educational services market; employment, human capital; productive activity.

МЕХАНІЗМИ ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕННЯ ІННОВАЦІОННИМ РАЗВИТИЕМ СФЕРЫ ЗАНЯТОСТИ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

Супрун Константин Вячеславович,
аспирант кафедри публичного управління і
проектного менеджмента
Учебно-научного института менеджмента и психологии
ГУВО «Университет менеджмента образования».
Киев, Украина.
kOss@i.ua

Аннотация. В статье рассмотрены теоретические и научно-методические основы публичного управления инновационным развитием сферы занятости населения Украины и предложены механизмы для его функционирования в современных условиях социально-экономического развития Украины. Предложены основные пути совершенствования государственной политики занятости как инструмента социально-экономического развития страны в условиях трансформации рынка труда и устойчивого развития экономики, формирования приоритетных направлений регулирования рынка труда и занятости населения, обеспечение качества трудового потенциала, а также развития человеческого капитала. Выделяются общие принципы регуляторной политики Украины и предлагается механизм совершенствования рынка труда и занятости населения в Украине. Формирование моделей публичного управления на общегосударственном, региональном и местном уровне, проектный подход к занятости населения в государственной политике, применение проектной образовательной деятельности в совершенствовании рынка труда и рынка предоставления образовательных услуг, в свою очередь, будут способствовать возможности решения основных вопросов формирования политики модернизации в сфере занятости населения территориальных общин Украины. При этом особого внимания заслуживает проектная образовательная деятельность как определяющая составляющая регулирования занятости. Образовательные проекты являются наиболее социально

привлекательным антикризисным инструментом, поскольку создают оптимистический базис ожидания будущей работы и дальнейшей профессиональной карьеры для полностью или частично безработных граждан. Важно согласование стратегических решений, способных обеспечить совершенствование рабочей силы, расширение сегментов инновационной занятости и обеспечения сбалансированности рынка труда путем совершенствования взаимодействия звена «образование – предпринимательство». Особую значимость приобретают аспекты формирования эффективной занятости населения, создание эффективного рынка рабочей силы, организация деятельности профориентационных служб и центров профессиональной карьеры, предотвращение массовой безработицы и трудовой миграции.

Ключевые слова: механизмы; занятость; занятость населения; государственная политика занятости; безработица, трудовая миграция; рынок труда; рынок образовательных услуг; трудоустройство, человеческий капитал; продуктивная деятельность.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] D. H. Bezuhlyi, Yu. P. Sharov, «Proektnyi pidkhd v upravlinni rozvytkom ta spivrobitnytstvom ukрупnennykh terytorialnykh hromad», *Aspekty publichnoho upravlinnia*, № 9(23), s. 64–71, 2015.
- [2] Verkhovna Rada Ukrainy. (2012, Lyp. 05). Zakon № 5067-VI «Pro zainiatist naseleattia». [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
- [3] I. A. Kolesnyk, «Efektyvnist polityky u sferi trudovoi mihratsii v konteksti yevrointehratsiinykh prahnen Ukrainy», *Ekonomika ta derzhava*, № 1, s. 25–28, 2017.
- [4] V. Nehoda, «Nova derzhavna rehionalna polityka v Ukraini – shliakh do uspikhu», *Informatsiinyi visnyk REHIONET. «Stratehiia rozvytku»*, № 2, s. 4–8, 2017.
- [5] Kabinet Ministriv Ukrainy. (2019, Hrud. 24). Rozporiadzhennia № 1396-r «Pro zatverdzhennia Osnovnykh napriamiv realizatsii derzhavnoi polityky u sferi zainiatosti naseleattia ta stymuliuвання створення нових робоцьких мист на period do 2022 roku». [Elektronnyi resurs].
Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1396-2019-%D1%80#Text>
- [6] Kabinet Ministriv Ukrainy. (2014, Zhovt. 01). Postanova № 509 «Pro oblik vnutrishno peremishchenykh osib». [Elektronnyi resurs].

- Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text>
- [7] Pro uchast tsentralnykh ta rehionalnykh orhaniv vykonavchoi vlady, obiednan robotodavtsiv u formuvanni trudovoho potentsialu derzhavy ta profesiinii pidhotovtsi kvalifikovanykh robitnykiv dlia suchasnoi ekonomiky Ukrainy: materialy slukhan u Komiteti Verkhovnoi Rady Ukrainy z pytan nauky i osvity (21 hrud. 2011 r.); V. P. Holovina, Red. Kyiv: Parlam. vyd-vo, 2012, 480 s., s. 15.
- [8] Kabinet Ministriv Ukrainy. (2015, Berez. 31). Rozporiadzhennia № 359-r «Pro zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo medychnoi, psykholohichnoi, profesiinoi rehabilitatsii ta sotsialnoi adaptatsii uchasykiv antyterorystychnoi operatsii». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/359-2015-%D1%80#Text>
- [9] Kabinet Ministriv Ukrainy. (2016, Sich. 13). Rozporiadzhennia № 10-r «Pro zatverdzhennia planu mizhvidomchykh zakhodiv z adaptatsii do myrnoho zhyttia uchasykiv antyterorystychnoi operatsii». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/10-2016-%D1%80#Text>
- [10] «Sytuatsiia na zareiestrovanomu rynku pratsi ta diialnist Derzhavnoi sluzhby zainiatosti u sichni-serpni 2021 roku», Derzhavnyi tsentr zainiatosti. Analitychna ta statystychna informatsiia. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/all>
- [11] K. V. Suprun, «Proektna osvitalia diialnist u sferi zainiatosti yak instrument posylennia spromozhnosti terytorialnykh hromad», Forum priamoi demokratii: materialy dop. ta tez Vseukr. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 4 hrud. 2018 r.); R. V. Voitovych, P. V. Vorony, Red. Kyiv: TOV «Vydavnychiy dim «ArtEk», 2019, 409 s., s. 253–257.
- [12] Verkhovna Rada Ukrainy. (2015, Berez. 18). Ukaz Prezydenta № 150/2015 «Pro dodatkovy zakhody shchodo sotsialnoho zakhystu uchasykiv antyterorystychnoi operatsii». [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/150/2015#Text>

*Стаття надійшла до редакції
12 вересня 2021 року*